

Anna Wojciechowska
Uniwersytet Zielonogórski

MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ JĘZYKA OJCZYSTEGO – GENEZA, CELE I OBCHODY ŚWIĘTA

Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego został proklamowany 17 listopada 1999 roku podczas 30. Sesji Konferencji Generalnej UNESCO. Data święta upamiętnia wydarzenia, do których doszło 21 lutego 1952 roku w mieście Dhaka, obecnej stolicy Bangladeszu. Zginęło wówczas pięciu studentów domagających się uznania ich języka ojczystego – bengalskiego (bangla) – za jeden z dwóch urzędowych języków ówczesnego państwa Pakistan¹.

Święto ustanowiono w celu podkreślenia różnorodności językowej świata i promocji wielojęzyczności, a także dla zwrócenia uwagi na konieczność ochrony języków zagrożonych. Wiele języków świata (badacze dowodzą, że w historii ludzkości istniało ich około 13 tysięcy) zginęło bowiem bezpowrotnie, a – jak prognozuje UNESCO – niemal połowie spośród około 6 tysięcy obecnie używanych języków² grozi zanik w ciągu dwóch-trzech pokoleń. Niewielkie szanse na przetrwanie mają zwłaszcza języki, które istnieją tylko w formie mówionej. Podejmuje się więc próby ich ratowania, czego przykładem może być produkowanie i upowszechnianie materiałów edukacyjnych do nauki zagrożonych języków ojczystych czy też opracowywanie systemów gramatycznych takich języków (np. języków plemion autochtonicznych w Ameryce Łacińskiej i Azji). Od pewnego czasu jako kryterium żywotności języka przyjmuje się jego obecność w internecie, jednak jest tu reprezentowanych zaledwie kilkadziesiąt języków świata i dominującą rolę wśród nich odgrywa angielski.

Język angielski ma dziś najwięcej użytkowników – ponad 1,7 miliarda, drugie miejsce zajmuje chiński, którego używa około 1,4 mld ludzi. W pierwszej dziesiątce znajdują się także: hindi, arabski, hiszpański, francuski, rosyjski, portugalski, bengalski i japoński.

Polszczyzna nie należy do języków zagrożonych. Realne niebezpieczeństwo wystąpiło w dobie zaborów, lecz poszczególne odmiany naszego języka w różnym stopniu zostały dotknięte skutkami narodowej niewoli. Najmniej strat poniosła odmiana literacka, która zupełnie dobrze poradziła sobie z wpływami obcymi (część zapożyczeń wzbo-

---

1 <http://www.unesco.pl/kultura/article/27/21-lutego-miedzynarodowy-dzien-jezyka-ojczystego-4/> [8.03.2016].

2 Podanie dokładnej liczby utrudnia brak zgody językoznawców w kwestii traktowania języków jako odrębnych.

gaciła zasoby leksykalne polszczyzny, część – po odzyskaniu niepodległości – została odrzucona), a język artystyczny w XIX wieku przeżył wręcz okres rozkwitu (powstały wówczas największe dzieła poezji romantycznej i prozy realistycznej). Rozbiorowa izolacja nie sprzyjała rozwojowi rodzimej terminologii naukowej, niemały okazał się wpływ języka zaborców na polszczyznę mówioną (elementy obce łatwo przenikały do gwar ludowych i miejskich, funkcjonowały w języku potocznym), jednak najbardziej ucierpiała oficjalna sfera wspólnotowej komunikacji (okres zaborów wiąże się ze stagnacją odmiany prawno-administracyjnej języka polskiego). Mimo długiego okresu dezintegracji terytorialnej i organizacyjnej państwa nasz język ojczysty przetrwał, a po odzyskaniu niepodległości (1918) zyskał opiekę i instytucjonalne wsparcie³. Obecnie polszczyzna jest jednym z 25 największych języków na świecie, posługuje się nią ponad 40 milionów ludzi w Polsce i poza jej granicami.

Obchodzenie MDJO w naszym kraju służy głównie podnoszeniu świadomości językowej, propagowaniu dbałości o poprawność językową i kształtowaniu poczucia odpowiedzialności za polszczyznę. Jest to okazja, aby przypomnieć, że język jest symbolem tożsamości narodowej, że jest naszym wspólnotowym dobrem, o które powinniśmy dbać.

Z MDJO wiążą się ogólnopolskie inicjatywy odbywające się pod patronatem Rady Języka Polskiego, Narodowego Centrum Kultury i Prezydenta RP. Najważniejszą jest kampania społeczno-edukacyjna *Ojczysty – dodaj do ulubionych* (2012), której towarzyszą coroczne debaty w Pałacu Prezydenckim. W 2016 roku debatę *Język wobec zmian społecznych* poprowadził prof. Marian Bugajski z UZ, a w gronie panelistów znalazła się dr hab. Magdalena Steciąg, prof. UZ. Podsumowując dyskusję, prof. M. Bugajski stwierdził:

Dzieje polszczyzny w naszych warunkach splatają się w sposób szczególny z dziejami i egzystencją narodu i państwa. Lingwiści, łącząc rozważania teoretyczne z działalnością praktyczną na rzecz języka polskiego, odpowiadają na oczekiwania społeczne i próbują nadać polszczyźnie odpowiedni do jej funkcji kształt. Znajdujemy się w okresie przyspieszonych przemian społecznych i cywilizacyjnych, na które moim zdaniem szczególnie wpływ mają media – zarówno te tradycyjne, jak i tzw. nowe media elektroniczne, co widać przede wszystkim w języku uczniów kształtowanym przez czynniki cywilizacyjne i kulturowe. Głównym nośnikiem polszczyzny przestała być literatura, mocno oddziałują na nią systemy wiedzy eksperckiej. Uwidocznia się to wyraźnie w sferze nominacji. Język jednak nie przestaje być nośnikiem wartości, rezerwuarem doświadczeń zbiorowych, a także regulatorem działań społecznych⁴.

3 Zob. Z. Klemensiewicz, *Historia języka polskiego*, Warszawa 1974; S. Borawski, *Tradycja i perspektywy. Przeszłość i przyszłość nauki o dziejach języka polskiego*, Wrocław 1995; B. Walczak, *Zarys dziejów języka polskiego*, Wrocław 1995.

4 http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1527:midzynarodowy-dzie-zyka-ojczystego-2016 [8.03.2016].

W Pałacu Prezydenckim od kilku lat odbywa się również uroczyste wręczenie medalu *Zasłużony dla polszczyzny*. Jak podkreślił tegoroczny laureat – prof. Jerzy Bartmiński z UMCS – „polszczyzna jest dziś w potrzebie”, poza wulgaryzacją i zalewem zapożyczeń jest „też trzecie, najpoważniejsze zagrożenie; jest nim mowa nienawiści, hejt, który jest łączony z praktyką kłamstw i insynuacji”⁵. Odznaczeniem, przyznawanym za szczególne zasługi w podnoszeniu świadomości językowej Polaków oraz w krzewieniu kultury języka polskiego, wcześniej zostali uhonorowani: prof. Walery Pisarek (2012), prof. Jadwiga Puzynina (2013), prof. Jan Miodek (2014), Anna Dymna (2015).

Przykładem inicjatywy ogólnopolskiej jest również kampania *Język polski jest q-ę* (2013), która nam uświadamia, jak ważne jest używanie polskich znaków w komunikacji internetowej i SMS-owej (rezygnacja ze znaków diakrytycznych i nieużywanie charakterystycznych dla polszczyzny liter może prowadzić do zubożenia naszego języka i osłabienia roli, jaką on odgrywa w przekazywaniu polskiego dziedzictwa kulturowego). Wsparcia tej akcji udzielili między innymi prof. Jerzy Bralczyk i rysownik Henryk Sawka.

Z obchodami Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego w Polsce wiążą się wreszcie różnego rodzaju działania o zasięgu lokalnym, przeprowadzane przede wszystkim w bibliotekach, w szkołach wszystkich szczebli oraz na uczelniach.

Od dwóch lat święto ojczystego języka obchodzimy na Uniwersytecie Zielonogórskim. Obchody (pierwsze odbyły się 6 marca 2015 r., drugie 4 marca 2016 r.) zainicjowali członkowie zielonogórskiego oddziału Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, a do organizacji włączył się Instytut Filologii Polskiej Wydziału Humanistycznego UZ. Miejscem uroczystości jest Biblioteka Uniwersytecka. Obchody zostały pomyślane jako cykliczna impreza składająca się z dwóch części: konkursowej i wykładowej. Pierwsza z nich – *Potyczki z polszczyzną* – to seria konkurencji przeznaczonych dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych naszego regionu (dotychczas rywalizowały z sobą zespoły z Sulechowa, Świebodzina, Szprotawy, Wolsztyna i Zielonej Góry). Specjalny konkurs jest co roku przeznaczony dla publiczności. Druga część ma charakter otwarty – podczas pierwszych obchodów wykład *Mamidło, Lilczur, Magaś...*, czyli o języku rodzinnym *Kossaków* wygłosiła dr hab. Anna Wojciechowska, prof. UZ; podczas drugich z wykładem *Świat dźwięków w języku* wystąpił dr hab. Piotr Kładoczny. W obu częściach uroczystości uczestniczyli także nauczyciele (opiekunowie licealistów) oraz studenci UZ.

Obchodom Międzynarodowego Dnia Języka Polskiego na UZ od początku patronują: Prorektor ds. Studenckich prof. Wojciech Strzyżewski i Dziekan Wydziału Humanistycznego prof. Sławomir Kufel.

---

5 *Ibidem*.